

GAZSÓ DÁNIEL

ÉLETKÉPEK A DIASZPÓRÁBÓL

Antal-Ferenc Ildikó: *Magyarnak lenni Amerikában I.* Bocskai Rádió: Cleveland, 2023. 345 oldal

Raskó Gabi: *Hoztok nekünk túrórudit? Külföldön élő magyar gyerekek igaz története.* Zazie Books: Budapest, 2023. 161 oldal

Rendhagyóan most nem egy, hanem két kötetet fogok recenziálni. A két alkotás ugyan több szempontból eltér egymástól, mégis amikor az egyikről elkezdek értekezni, már az első gondolatnál eszembe jut a másik. Nemcsak a szövegek olvasása, hanem a szerzőkkel folytatott podcastbeszélgetések is idővel egy élménnyé forrtak össze bennem.¹

Mindkét szerző nagyon vitális. Többgyermekes családayak, akik egymástól függetlenül ugyan abban az évben, 2022-ben kerültek külföldre. Antal-Ferencz Ildikó Amerikába, New Jersey államba, Raskó Gabriella Bali szigetére költözött családosan. Ezeken a távoli helyeken a sok új, izgalmas és szokatlan dolog mellett őket elsősorban a magyar jelenlét, pontosabban az emigráció és a diaszpóralét megtapasztalása hozta lázba. Nem pusztán a saját élményeiket akarták megérteni és továbbadni, a könyvek elsősorban nem róluk szólnak. Mások történeteit kezdték el gyűjteni. Végtelen kíváncsisággal kérdezték a világ különböző pontjain élő magyarokat arról, hogy milyen kihívásokkal jár az elvándorlás és a beilleszkedés a Kárpát-medencétől távoli helyeken. Egyikük sem szakmabeli, végzettségüket tekintve Antal-Ferencz Ildikó közgazdász, Raskó Gabriella pedig jogász, mégis képzett szociográfusokat és antropológusokat zavarba ejtő mennyiségben és minőségben készítettek és dolgoztak fel életútinterjúkat alig több mint egy év alatt. Az itt ismertetett kötetek ennek

1 A szerzőkkel folytatott beszélgetéseim a Nemzetpolitikai Kutatóintézet Határátlépések című podcastsorozatában jelentek meg, és a Spotify felületén hallgathatók vissza. *Emigráció gyerekszemmel* – beszélgetés Raskó Gabriellával, 2024. február 5.; *Magyarnak lenni Amerikában* – beszélgetés Antal-Ferencz Ildikóval, 2024. június 13. Letöltés helye: <https://open.spotify.com/show/2lkg5vMtEinrFI8uBYNJs>; letöltés ideje: 2024. 11. 07.

a kimeríthetetlen gyűjtőmunkának a gyümölcsei. Valós életutakon és családtörténeteken keresztül mutatják be, hogy milyen magyarnak maradni külföldön.

Antal-Ferencz Ildikó Amerikába költözése után szinte azonnal felvette a kapcsolatot a helyi magyar közösségekkel. A kötethez írt szerzői előszavából idézve: *„Családunk 2022 nyarán, férjem munkája miatt költözött az Egyesült Államokba, New Jersey államba. Három gyermekünket azonnal beírtattuk a garfieldi magyar cserkészetbe, a montclairi hétvégi magyar iskolába, és bekapcsolódtunk a passaicci Szent István római katolikus magyar templom életébe. Hamarosan megismerkedtünk New Brunswick viszonylag népes és aktív magyar közösségével, időnként ellátogattunk New York-i magyar eseményekre is. Így szembesültem azzal, hogyan zajlik ma Amerikában a magyar bevándorlók szellemi örökségének őrzése és ápolása a mindennapokban.”* (Antal-Ferencz Ildikó: *Magyarnak lenni Amerikában I.*, a továbbiakban AFI, 5. o.) A közösségbe beilleszkedés mellett Antal-Ferencz Ildikó elkezdett interjúkat készíteni a diaszpóra szervezeti életének aktív alakítóival. Mindezt ráadásul nem csak helyi szinten végezte. A kötetben megszólaló, illetve az interjúk alapján a szerző által hitelesen bemutatott amerikai magyar egyházi, kulturális és civil szervezetek vezetői, papok, lelkészek, cserkészek, tanárok, művészek, néptáncosok és -zenészek New Jersey mellett New York, Pennsylvania, Connecticut és Ohio államokban élnek és építik a helyi magyar közösségeket. *„A bemutatott amerikai magyarok kitartása és példaértékű közösségi szerepvállalása – amellyel gyakorlatilag az amerikai magyarság fennmaradásának zálogai – többszörös példakép, ihlet és megerősítés lehet mindannyiunk számára.”* (AFI, 5. o.)

A clevelandi Bocskai Rádió gondozásában megjelent kötet 37 személyes hangvételő beszélgetésen, illetve élettörténeten keresztül nyújt átfogó képet az Egyesült Államokban élő magyarok múltjáról és jelenéről. Szilágyi Péter nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkár előszavában így vélekedett róla: *„Ez a könyv olyan személyes történetek gyűjteménye, melyek bevezetik az olvasót a diaszpóra magyarságának megmaradásért folyó mindennapi küzdelmeibe.”* (AFI, 7. o.)

Az előszavakat négy rövid könyvajánló követi, melyeket diaszpóraszervezeti vezetők írtak, majd jönnek a történetek, amiket eseménydús fényképek gazdagítanak. Mindegyik történet más, egyéni életutakról szól, amelyek mégis egységet képeznek: a magyar identitás megtartásának kollektív, közösségformáló vetületei olvashatók ki belőlük.

A megszólítottak között van olyan is, aki a tudományos életben ért el kimagasló eredményeket. Kerekes Judit matematikus, a City University of New York professzora és tanácskezelője, az Amerikai Magyar Nyári Egyetem alapítója, arra a kérdésre, hogy számára mit jelent a családi örökség, Goethét idézve így válaszolt: *„Gyökereket és szárnyakat:*

mindenkinek kell valami, amiből táplálkozhat – és ez akkor is igaz, ha személyesen nem ismerem felmenőimet vagy azok konkrét örökségét.” (AFI, 107. o.)

A kötetben megjelenik a diaszpórában gyakran tapasztalható kettős identitás jelensége is. Marshall Tamás iskolaigazgató, hitoktató, cserkészvezető, aki magyar szülők gyermekeként már kint született Amerikában, azt vallja, hogy ő „100%-ban magyar és 100%-ban amerikai”. (AFI, 218. o.) A vele folytatott beszélgetés során aztán kifejti, hogy ez nem olyan egyszerű, mint amilyenek első ránézésre gondolnánk: a magyar identitás fenntartása, átadása komoly kihívásokat jelent. *„A magyarság ápolása kemény küzdelem a családon belül is, de ebben nem a gyerekekkel szemben kell harcolni, hanem velük, értük. És ehhez áldozatokat kell hozni. Tőlünk is 45 percre van a magyar közösség. A hosszú hétköznapi után pedig naponta még azzal is foglalkozni kell, hogy a gyerekek magyarul is olvassanak.*” (AFI, 223. o.)

Antal-Ferencz Ildikó interjúorozata ezzel a kötettel nem ért véget. A könyv címében megjelenő római egyes jelzi, hogy szerzője már annak megjelenésekor tervezte a folytatást. Egy évvel később meg is jelent a második kötet 38 új élettörténettel, amelyet az ohioi Lake Hope State Parkban évente megrendezésre kerülő Itt-Ott Találkozón mutattak be 2024. augusztus 9-én.

A másik kötet szerzője, Raskó Gabriella kisgyermekként, az 1980-as években több évet élt Latin-Amerikában, Mexikóban és Brazíliában a szüleivel és a testvérével együtt. Miután hazatért, kijárta az iskolákat és elvégezte a jogi egyetemet, az UNICEF Magyarország önkéntesként tartott foglalkozásokat 10–18 éves fiataloknak, különös tekintettel a jogtudatosságra. Indonéziába, Bali szigetére 2022-ben költözött el férjével és két kisfiával együtt. A kötetben ők is szerepelnek.

Ez a könyv, amelyet Grela Alexandra mesészip illusztrációi színesítenek, az emigráció és a külföldi lét tapasztalatait mutatja be hét Európában és hét Európán kívül élő magyar család igaz történetén keresztül a gyerekek szemszögéből. Ők a könyv főszereplői: a mesélők. Kepes András a kötethez írt ajánlásában okkal nevezte hiánypótlónak ezt a művet, hiszen ebből a perspektívából ilyen átfogó képet ritkán kapunk az elmúlt évtizedekben felerősödő magyar kivándorlás kérdéseiről.

Raskó Gabriella saját gyermekkori emlékeit, külföldi tapasztalatait is becsempészte a történetek közé. *„Sokszor megtörtént már velem, hogy bekerültem egy társaságba, és valakiről, akivel igazán jól beszélgettem, később kiderült, hogy ő is élt külföldön. Azt tapasztalom, hogy ezek az emberek általában nyitottak és érdeklődőek, kíváncsiak egymásra akkor is, ha nagyon különböznek egymástól. Nem okoz számukra nehézséget, ha nem az anyanyelvükön kell megszólalniuk, és nem lepődnek meg azon, ha valaki másképp néz ki, más a vallása vagy más*

szokásai vannak. Amikor külföldön él az ember, megtapasztalhatja, hogy mennyire másképp tudnak gondolkozni az életükről és a világ dolgairól az egyes országok lakói. [...] Mégis, bármennyit köszönhetek a külföldi tapasztalataimnak, és bármennyi időt töltök Magyarországon kívül, soha sehol nem érzem magam annyira otthon, mint Budapesten. [...] Nincs még egy hely a Földön, ahol annyira mély rétegekben érteném a nyelvet, annak minden árnyalatát és finomságát, ezáltal pedig a történeteket, a verseket, a vicceket, az emberek gondolatait és érzéseit, a múltjukat, mint Magyarországon. [...] Bármennyire érdekel, mi történik a világon, és bármekkora felelősséget is érzek iránta, a legeslegjobban mégis ennek az országnak a sorsa fontos számomra, és ez iránt érzem a legnagyobb felelősséget is. Hiszek abban, hogy azok a gyerekek, akik elmennek innen, éljenek bárhol a nagyvilágban, sokat tehetnek ezért az országért. Ha nem felejtkeznek el róla. Azt remélem, hogy ezzel a könyvvel talán én is tettem érte valamit.” (Raskó Gabi: *Hoztok nekünk túrórudit?*, 128–130. o.)

A 14 családtörténet a magyar emigráció elsődleges célországai, az Egyesült Államok, Ausztria, Németország, az Egyesült Királyság és más, mára kiterjedt magyar diaszpórák közösséggel bíró országok mellett olyan egzotikus helyekre is elvarázsol bennünket, mint Szaúd-Arábia és Japán. A történetek után a könyvben szereplő családok fotói hozzák még közelebb az olvasót a főszereplőkhöz. A kötet végül Szabó Vivien Svédországban élő pszichológus gyerekek és felnőttek számára írt, emigrációval és beilleszkedéssel kapcsolatos tippjeivel zárul.

Mindkét kötet egyedülálló és hiánypótló. A bennük megjelenő sorstörténetek korpéppé állnak össze. Antal-Ferenc Ildikó könyve az Amerikában élő magyar diaszpórák közösségek történetének mozaikdarabjait tartalmazza, Raskó Gabriella kötete pedig az elvándorlás gyermekekre gyakorolt hatásait örökíti meg.